

AIKUISKASVATTAJAT YHTEISEEN RINTAMAAN!

ANJA HEIKKINEN (toim. 2005),
Aikuiskasvatuksen tutkimus-
polut. Kansanvalistusseura.

Aikuiskasvatuksen tutkimuspolut on osoitus aikuiskasvatustutkimuksen vireydestä monelta suunnalta tulevien ristiriitais-tenkin odotusten puristuksissa. Paineet eivät tule vain ulkoa, vaan jännitteitä nousee myös

sisäisesti jakautuneen aikuiskasvatuksen sisältä. Professori *Jukka Tuomistolle* omistettu juhlaKirja on koottu Jyväskylän yliopistossa helmikuussa 2004 pidetyn aikuiskasvatuksen tutkijatapaamisen *Mitä on aikuiskasvatus tänään?* esityksistä.

JuhlaKirja ojennettiin Tuomistolle keväällä Pohjoismaisten aikuiskasvatustutkijoiden konferenssissa kunnianosoitukse-

na hänen työstään suomalaisen ja eurooppalaisen aikuiskasvatustieteen edistäjänä.

Rainer Aaltosen alkuluku Tuomiston uran vaiheista samoin kuin kirjan loppuun koottu mittava lista hänen kirjallises- ta tuotannostaan vakuuttavat, että hän ansaitsee tunnustuk- sen monipuolisesta työstään. Katson myös, että hän olisi ansainnut aikuiskasvatuksen

(täys)-professorin, joka häneltä jäi erilaisten rajanvetokamppailujen johdosta saamatta 1990-luvulla.

Kirjan kokoaminen tapahtui harmillista kyllä niin hiljaisesti kulissien takana, että monet hänen pitkäaikaiset yhteistyökumppaninsa ja kollegansa eivät päässeet sen kirjoittajiksi.

Aloittaessani lukemaan kirjaa pohdin, miksi kirjan kansikuvassa on keski-ikäisen naisen profiili. Päättelin sen viittaavan aikuiskasvatuksen naisvaltaisuuteen. Tähän asti aikuiskasvatuksen tutkimus on kuitenkin ollut sukupuolineutraalia eli sukupuoli ohitetaan – ilmeisesti merkitykseltömänä. Päätin perehtyä 'sukupuolilinssein' aikuiskasvatustutkimuksen tilaan porautuviin teksteihin. Kirjoittajien sukupuoli jakauman perusteella naiset ovat hyvin edustettuina aikuiskasvatustutkimuksessa: yhteensä 15 kirjoittajasta on naisia yhdeksän ja miehiä kuusi.

AIKUISKASVATUSTIEDE EUROOPPALAISITTAINKIN HAJANAINEN

Teoksen tieteellisistä luvuista noin puolessa käsitellään aikuiskasvatustutkimuksen tilaa ja tulevaisuuden mahdollisia suuntia. Alkuosassa luodetaan aikuiskasvatustieteen historiaa ja tieteellisiä rajanvetokamppailuja. Saavuttaakseen tieteellisen statuksen tieteiden välisessä kilpailussa oppialan tulisi pysyttyä valtaamaan oma alueensa ja luomaan tieteellinen tietoperustansa. Ruotsalainen *Agnieszka Bron* esittelee aikuiskasvatustutkimuksen lähihistoriaa ja sen keskeisiä teoreettisia ja metodologisia lähestymistapoja. Eurooppalainen näkökulmakin antaa kuvan aikuiskasvatustutki-

muksen hajanaisuudesta ja moninaisuudesta. Aikuiskasvatus on päässyt monissa maisa yliopistolliseksi oppiaineeksi, professorin virkoja on perustettu, mutta tehtäväkentän ja lähestymistapojen moninaisuus tekee vaikeaksi kehittää siitä spesifiä tutkimusalaa omine teorioineen.

Jukka Tuomisto korostaa artikkelissaan Suomea aikuiskasvatuksen mallimaana: se on ollut kärjessä aikuiskasvatuksen akatemisoimisessa suhteessa muihin Pohjoismaihin. Tuomiston kuva suomalaisesta kehityksestä nostaa esiin sen, miten aikuiskasvatus joutuu ponnistelemaan eri tieteiden välissä: toisella puolella on kasvatustiede ja toisella yhteiskuntatieteet. Tuomiston mukaan asetelma rakentuu siten, että yhteiskuntatieteet tarjoavat pitkälti esikuvan, jonka trendejä seurataan. Kasvatustiede on taas se, jonka kanssa käydään revii-rikiistaa.

Paneelikeskustelun puheenvuorossaan *Risto Rinne* ottaa räiskyvästi kantaa pienen ihmisen puolesta. Hyvä niin. Tuomiston tavoin hän peräänkuuluttaa aikuiskasvatuksen tutkimukselta nykyisen globalisoituvan ja markkinaorientoituneen kehityksen kriittistä analyysia. Rinne odottaa tutkijoilta myös arvokannanottoja, sillä uusliberalismin eetoksen seuraajia – vai pitäisikö sanoa sen etujoukko – on toimivia – on riittävästi. Ainaakaan Rinteen puheenvuoron perusteella aikuiskasvatus ei voi jäädä oman tieteenalan aseman pönkittäjäksi, sillä hänen sennettiläisiin ajatuksiin pohjaavan visionsa mukaan aikuiskasvatuksen tutkimuskohde on laaja ja rannaton: ”Ensisijaista aikuiskasvatuksen tutkijoilla on

keskittyminen tutkimaan maailmamme julmaa todellisuutta sen koko alastomuudessa. Vasta kunnollisen ja vakuuttavan analyysin pohjalta voi lausua jotakin siitä, miten itse aikuiskasvatus, mahdollisesti, voisi pelastaa ihmisen kunnian tai edes sen rippeet – on ihminen sitten töissä tai ei, köyhä tai rikas, nuori tai vanha, koulutettu tai kouluttamaton.” (s. 51)

Aikuiskasvatustieteen toiminta-alueen ja kysymyksenasettelujen laajuutta heijastavat kirjaan valitut tutkimusartikkelien teemat.

Kaksi artikkelia käsittelee vapaata sivistystyötä. *Petri Salo* esittelee Vaasan työväen sivistystyön historiaa ennen työväenopistoa. *Helena Koskinen* keskittyy vapaan sivistystyön nykyisyyteen käsitellen kansanopistojen toimintakulttuuria.

Työelämän aikuiskoulutukseen porautuu kaksi artikkelia. *Kirsti Soraman* kohteena ovat yritysten välinen verkostoyhteistyö ja verkosto-oppimisen mahdollisuus. *Kristiina Huhtanen* kertoo tutkimuksensa pohjalta erityislastentarhanopettajien ammatillisesta kasvusta.

Yliopisto-opiskeluun keskittyvät *Erja Moore* ja *Vesa Korhonen*. Moore tarkastelee yliopistotutkimuksen suorittaneiden aikuisuutta ja Korhonen verkko-opiskelua yhteisöllisyyden rakentajana hoitotieteen opinnoissa.

SUKUPUOLINEUTRAALIUS MYÖS OHITTAA TIETOA

Silmiinpistävä piirre on tutkimusten sukupuolineutraalius. Huhtanen keskittyy naisvaltaiseen ammattialaan, mutta ohittaa sukupuolinäkökulman. Mooren artikkelissa on sitaatti-

en perässä nainen ja mies, mutta eroja ei analysoida sukupuolen näkökulmasta. Vaikka Korhosen tutkimat kaikki verkko-opiskelijat ovat naisia, heistä puhutaan vain oppijoina eikä sukupuolella näytä olevan mitään merkitystä. Mitä tietoa ohitetaan, kun pitäydytään sukupuolineutraalissa tutkimusotteessa?

AIKUISKASVATUSTIETEEN IDENTITEETTI?

Kirjan loppuosan artikkelit keskittyvät hahmottelemaan aikuiskasvatustieteen ja -tutkimuksen identiteettiä. *Paula Kyrön* ja *Vesa Huotarin* artikkelit käsittelevät tieteen rajanvetokamppailuja, jotka enemmänkin sivuavat aikuiskasvatustutkimusta kuin pureutuvat sen tematiikkaan. Kyrö käsitteellistää yrittäjyyskasvatusta ja etsii sen paikkaa suhteessa kasvatustieteisiin. Huotari kirjoittaa filosofian ja tieteiden suhteesta. Hän valottaa samalla aikuiskasvatuksen yliopistollista projektia, jossa sekin joutuu kamppailemaan omasta reviiiristään muiden yliopistollisten oppialojen kanssa hakiessaan statusta ja monopolistista asemaa. Huotarin mukaan aikuiskasvatus voi kehittyä institutionaaliseen aikuisuuteen vain paneutumalla aikuiskasvatuksen varsinaisen tehtävän edistämiseen eikä käyttämällä aikaa siihen, ”onko työssä osallisena diletanteja tai pseudoaikuiskasvattajia”. (s. 249).

Aikuiskasvatustutkimuksen itsereflektiota tekevät kohdenetuin *Karin Filander* ja *Anja Heikkinen*. Aikuiskasvatustieteen miesrintamaan tunkeutuneiden naistutkijoiden analyysit piirtävät mielenkiintoisella tavalla kuvaa taas yh-

denlaista murrosta elävän aikuiskasvatustieteen ja -tutkimuksen kehityksestä hakien samalla aineksia siihen, miten alan sisäisiä jännitteitä voitaisiin ratkoa ja lähteä hakemaan uusia suuntia yhteiseltä pohjalta. Filander hakee mielenkiintoisia eväitä sosiaalipedagogiikan suunnalta ja tekee avauksen uusyhteisöllisyyden suuntaan.

Heikkinen pohtii monipuolisesti aikuiskasvatuksen missiota ja työnjakoa. Heikkisen mukaan aikuiskasvatuksen tehtävistä, arvoista ja muodoista käytävä keskustelu on sekä Suomessa että kansainvälisesti lokeroitunut, eivätkä eri paradigmojen edustajat halua keskustella yhdessä arvojensa ja päämääriensä välisistä eroista ja jännitteistä. Laajoja historiallisia ja filosofisia kaaria tekevä artikkeli lähtee Timo Toiviaisen (2002) teoksen *Vapaan sivistystyön visiot* pohjalta purkamaan aikuiskasvatukseen rakentunutta vastakkainasettelua vapaan sivistystyön ja muiden aikuiskasvatuksen muotojen välille. Heikkisen mukaan vapaan sivistystyön perinteistä arvopeurastaakin on syytä analysoida: sen humanisiin arvoihin vetoavat diskurssit eivät olekaan niin viattomia ja yleviä, kuin miltä ne helposti kuullostavat. Vapaalla sivistystyöllä kuten muillakin aikuiskasvatuksen muodoilla on eri aikoina ollut poliittiset tehtävänsä yhteiskunnan rakentamisessa, sen perinteisiin integroinnissa ja erilaisiin ideologioihin vihkimisessä.

Heikkisen mukaan keskeistä on se, mihin tämän päivän vapaan sivistystyön puolustajat perustavat käsityksensä sivistyksestä, vapaudesta ja kansasta. Hän ei halua aikuiskasvatustieteen ja -tutkimuksen jäävän

pelkästään kunnioittamaan vapaan sivistystyön perinnettä, vaan uudistamaan sitä.

Aikuiskasvatuksen kaikkien muotojen ja siten myös aikuiskasvatustieteen yhteiseksi missioksi Heikkinen näkee aikuisuuden rakentamisen ja ylläpitämisen. Siihen tarvitaan kokonaisvaltaisempi näkökulma, joka ei sallisi aikuiskasvattajien tai aikuiskasvatustutkijoiden vetäytymistä ja sopeutumista politiikan, tekniikan ja talouden realiteettien edessä.

Filanderin ja Heikkisen puheenvuoroissa murtuu hetimitään sukupuolineutraalius, vaikka sukupuolistavien käytäntöjen merkitykseen ei pysähdytäkään. Heikkisen tekstistä löydän liittymäkohdan kansikuvaan: Keski-ikäisten ja -luokkaisten hyvänhajuisten naisten harrastukset ja itsensä kehittäminen ovat tärkeitä, sillä *tämä kansanosana on keskeinen yhteiskunnan instituutioiden ja moraalien selkäranka* (277–278). Naisten aktiivisen osallistumisen analyysia olen kaivannutkin jo vuosia. Sitä odotellessa tämä selitys ansaitsisi päästä julkiseen keskusteluunkin.

Keskustelu aikuiskasvatuksen suunnasta ei kuulu vain alan tutkijoille. Siksi soisin, että kirjaan tarttuisivat myös kentän toimijat. Eri aikuiskasvatuksen muotojen piiriin lokeroituneiden toimijoiden yhteistä keskustelua tarvitaan tilanteessa, jossa aikuiskasvatus ollaan entistä selvemmin työntämässä globaalien markkinoiden talushihnaan tuottamaan ”niin elinikäisesti kuin -levyisesti tehokkaita minäteknikkoja ja tieteellisen liikkeenjohdon kaltaista yksilöllistä life-managementtiä”.

Marjo Vuorikoski